

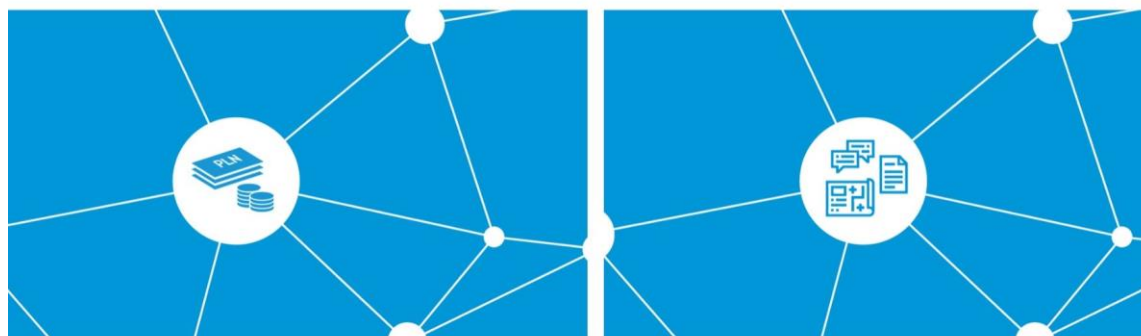

ŚLĄSKI ZWIĄZEK
GMIN I POWIATÓW

Konferencja prasowa

Kryzys w finansach samorządowych – co on oznacza w praktyce?

Katowice, 4 czerwca 2020 r.

Prelegenci

- Piotr Kuczera, Przewodniczący Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, Prezydent Rybnika;
- Krzysztof Matyjaszczyk, Wiceprzewodniczący Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, Prezydent Częstochowy;
- Krystian Grzesica, Burmistrz Bierunia;
- dr Jan Maciej Czajkowski, ekspert ds. finansów samorządów lokalnych (autor raportu nt. ogólnej sytuacji finansowej jst z woj. śląskiego, opracowanego na zlecenie Śląskiego Związku Gmin i Powiatów)

Wspólny cel w epidemii i po jej zakończeniu

- samorządów lokalnych;
- Rządu;
- sektora prywatnego;
- wszystkich mieszkańców;

w miarę szybki, ale bezpieczny
powrót do „nowej normalności”

Dla samorządów – wspólnot lokalnych powrót do „nowej normalności” oznacza

pobudzenie lokalnej gospodarki poprzez zaangażowanie olbrzymich środków właśnie z budżetów samorządów - bez odpowiednio **wysokich wydatków inwestycyjnych** rozwój lokalnej gospodarki po prostu będzie niemożliwy, a ponadto znaczące ograniczenie lokalnych inwestycji pogorszy dodatkowo sytuację budżetu państwa

zapewnienie wszystkich kluczowych z punktu widzenia mieszkańców **usług publicznych** (zachowując ze względu na trwającą epidemię odpowiednie środki bezpieczeństwa), co w obecnych realiach może wymagać zwiększonych wydatków finansowych na ich realizację

Poszukiwanie rozwiązań przyszłych problemów

samorządy lokalne chcą:

- ➔ we współpracy ze stroną rządową wypracować **prawne rozwiązania**, które skutecznie ograniczą ryzyko załamania się systemu finansów jst;
- ➔ z odpowiednim **wyprzedzeniem** szukać konstruktywnych rozwiązań problemów, które już dotyczą samorządowych finansów, a w **perspektywie końca roku i lat kolejnych** mogą wręcz **paraliżować** ich funkcjonowanie;

Finanse samorządów przed epidemią

kondycja samorządowych budżetów jeszcze **przed epidemią nie była najlepsza** – wynikało to ze:

- stosowanej od lat praktyki przekazywania przez kolejne rządy samorządom **nowych zadań** do wykonania **bez równoczesnego przekazania środków** na ich finansowanie;
- **kumulacji kilku czynników w 2019 r.**, w tym zwłaszcza wprowadzonych w ubiegłym roku zmian w podatku PIT, rosnących niewspółmiernie do otrzymywanej subwencji wydatków na realizację zadań oświatowych, dofinansowywania służby zdrowia (w miastach), wzrostu cen energii oraz wzrostu cen wielu produktów i usług czy podnoszenia płacy minimalnej, co łącznie znacząco zwiększyło wydatki bieżące, tym samym zmniejszając poziom kluczowej dla kondycji finansów jts nadwyżki operacyjnej.

Raport dot. ogólnej sytuacji finansowej jst z woj. śląskiego (1)

- w opracowaniu zostały przeanalizowane dane z ostatnich 5 lat, tj. **2015 – 2019**, czyli okres obejmujący **znaczące zmiany systemowe** związane z funkcjonowaniem jst i z realizowanymi przez samorząd zadaniami (*dane prognostyczne bazują na danych z wieloletnich prognoz finansowych wg stanu na 10 marca 2020 r.*);
- źródłem danych są bazy Ministerstwa Finansów;

Raport dot. ogólnej sytuacji finansowej jst z woj. śląskiego (2)

- analiza danych zawartych w raporcie pozwala na **wstępną ocenę sytuacji finansowej** samorządów;
- Śląski Związek Gmin i Powiatów będzie **na bieżąco aktualizował** te informacje w oparciu o najnowsze dane;

Wskaźnik „samodzielności finansowej” jst

udział dochodów własnych w dochodach ogółem - jeden z ważniejszych wskaźników finansowych

obrazuje poziom „samodzielności finansowej” jst

Legenda do wykresów

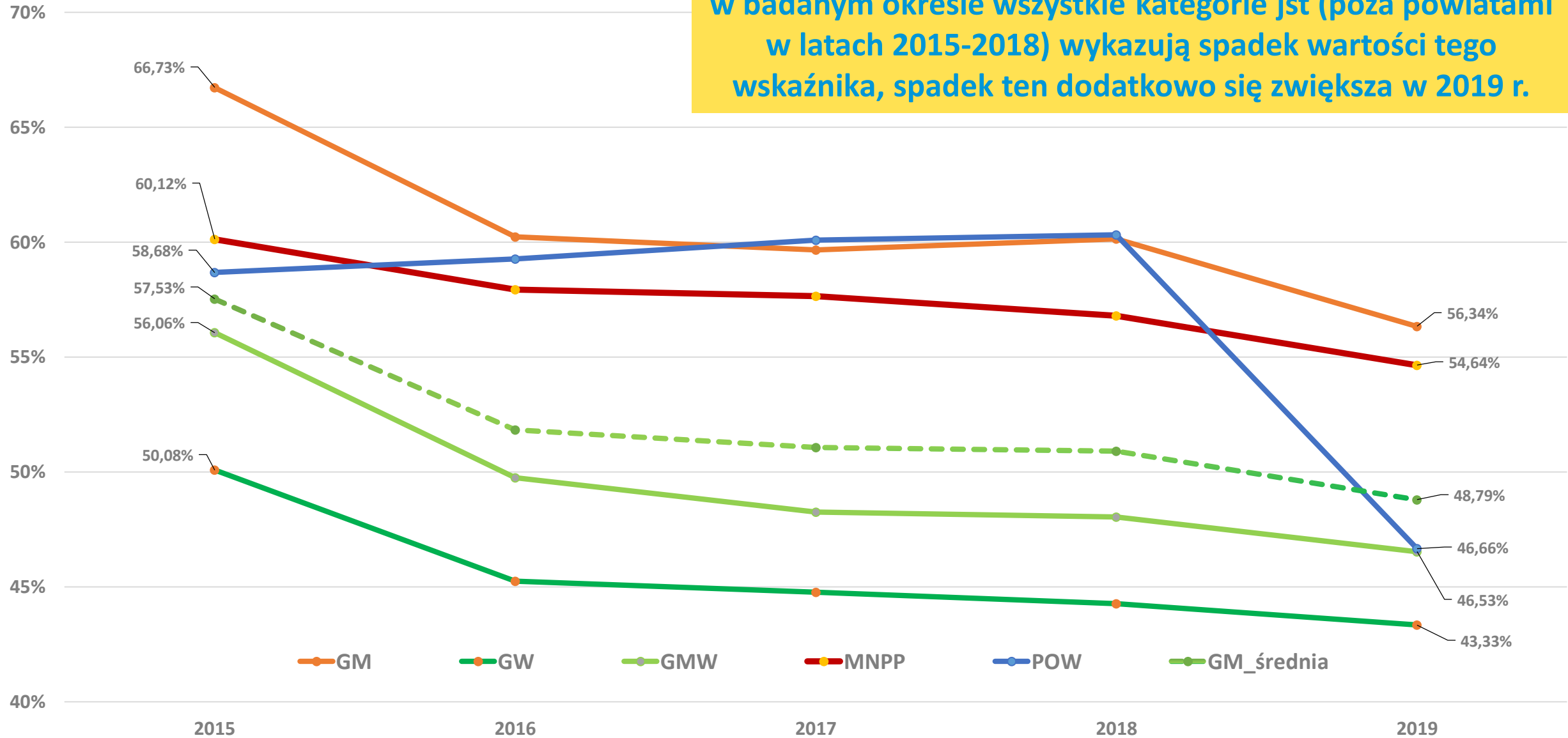
- GW – gminy wiejskie;
- GWM – gminy miejsko-wiejskie;
- GM – gminy miejskie;
- MNPP – miasta na prawach powiatu;
- POW – powiaty
- średnia GM – średnia dla wszystkich typów gmin (w tym miast na prawach powiatu);

Udział dochodów własnych w dochodach ogółem

w badanym okresie wszystkie kategorie jst (poza powiatami w latach 2015-2018) wykazują spadek wartości tego wskaźnika, spadek ten dodatkowo się zwiększa w 2019 r.

Wskaźnik „poziomu bezpieczeństwa finansowego jst” -nadwyżka operacyjna (1)

- główny wskaźnik „poziomu bezpieczeństwa”, oznacza dodatnią różnicę między **dochodami bieżącymi** a **wydatkami bieżącymi** w danym roku w gminie;
- **niezbędna do realizowania inwestycji** przez samorządy lokalne, dlatego tak ważne jest jej zachowanie na odpowiednio bezpiecznym poziomie;

Wskaźnik nadwyżka operacyjna (2) – jej brak oznacza

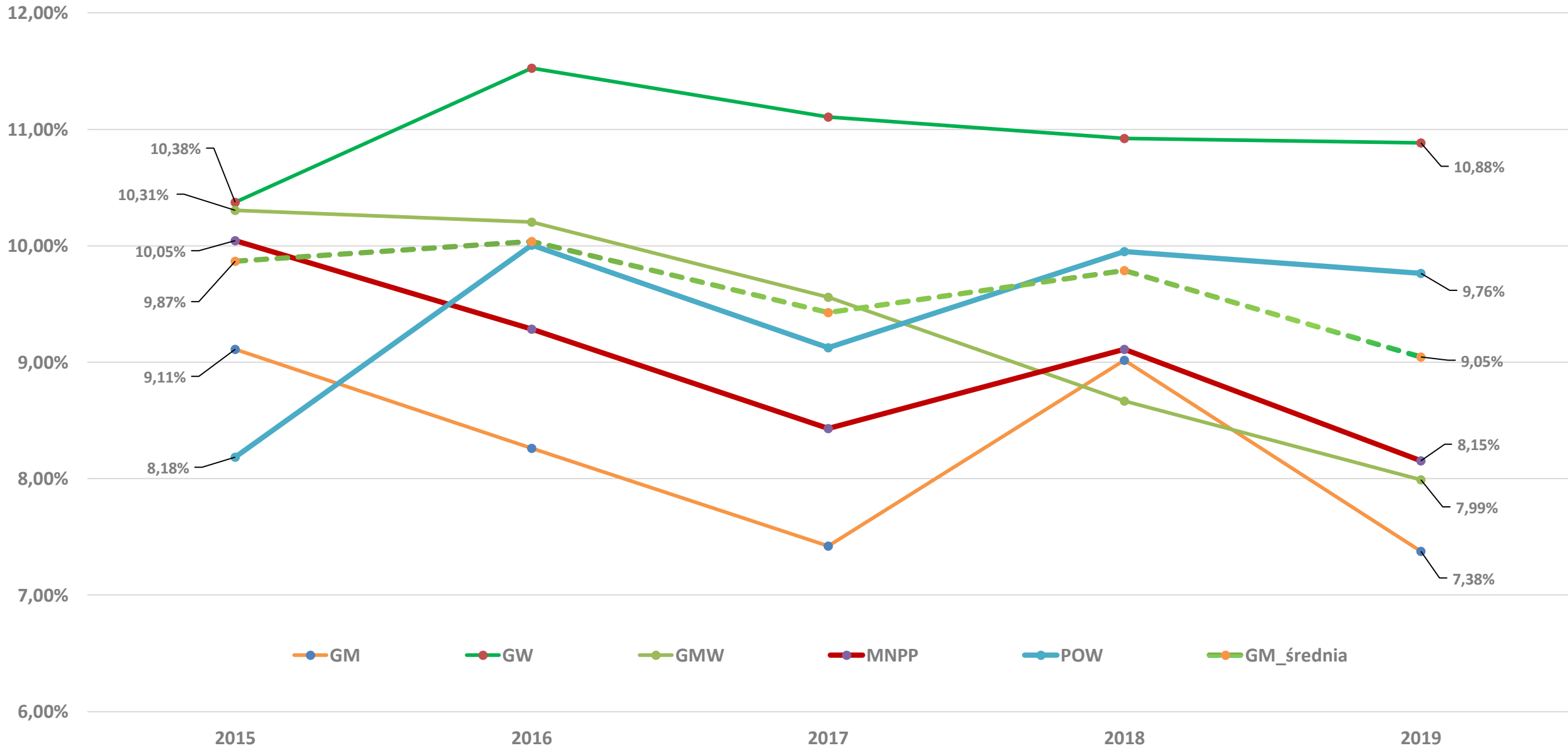
zdecydowane zmniejszenie
poziomu inwestycji

problemy z wykorzystaniem środków unijnych
– brak środków na tzw. wkład własny,
który jest gminie niezbędny
do realizowania projektów oraz potencjalny brak
możliwości spłat zobowiązań zaciąganych na te inwestycje

w dalszej perspektywie
- w przypadku niektórych gmin –
brak możliwości realizowania podstawowych zadań i
usług publicznych, w wyniku ryzyka utraty płynności
finansowej budżetu

Relacja nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących

Komentarz do relacji nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących

- wykres przedstawiający zmiany relacji nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących w funkcji czasu pokazuje **tendencję zmniejszania się wartości tego wskaźnika w czasie** (najwyraźniej widać to dla gmin miejsko-wiejskich);
 - w roku 2015 w gminach miejsko-wiejskich wskaźnik ten wyniósł 10,31%, a w 2019 r. 7,99%, co jest spadkiem o 2,32 pkt.%;
 - w roku 2015 w miastach na prawach powiatu wskaźnik ten wyniósł 10,05%, a w 2019 r. 8,15%, co jest spadkiem o 1,9 pkt.%;
 - należy jednocześnie zauważyć, że te spadki poziomu nadwyżki operacyjnej oznaczają, że dla gmin miejsko-wiejskich poziom nadwyżki spadł o ponad 20% w odniesieniu do roku 2015, a dla miast na prawach powiatu w tej samej relacji spadł o 19%.

Finansowanie zadań oświatowych

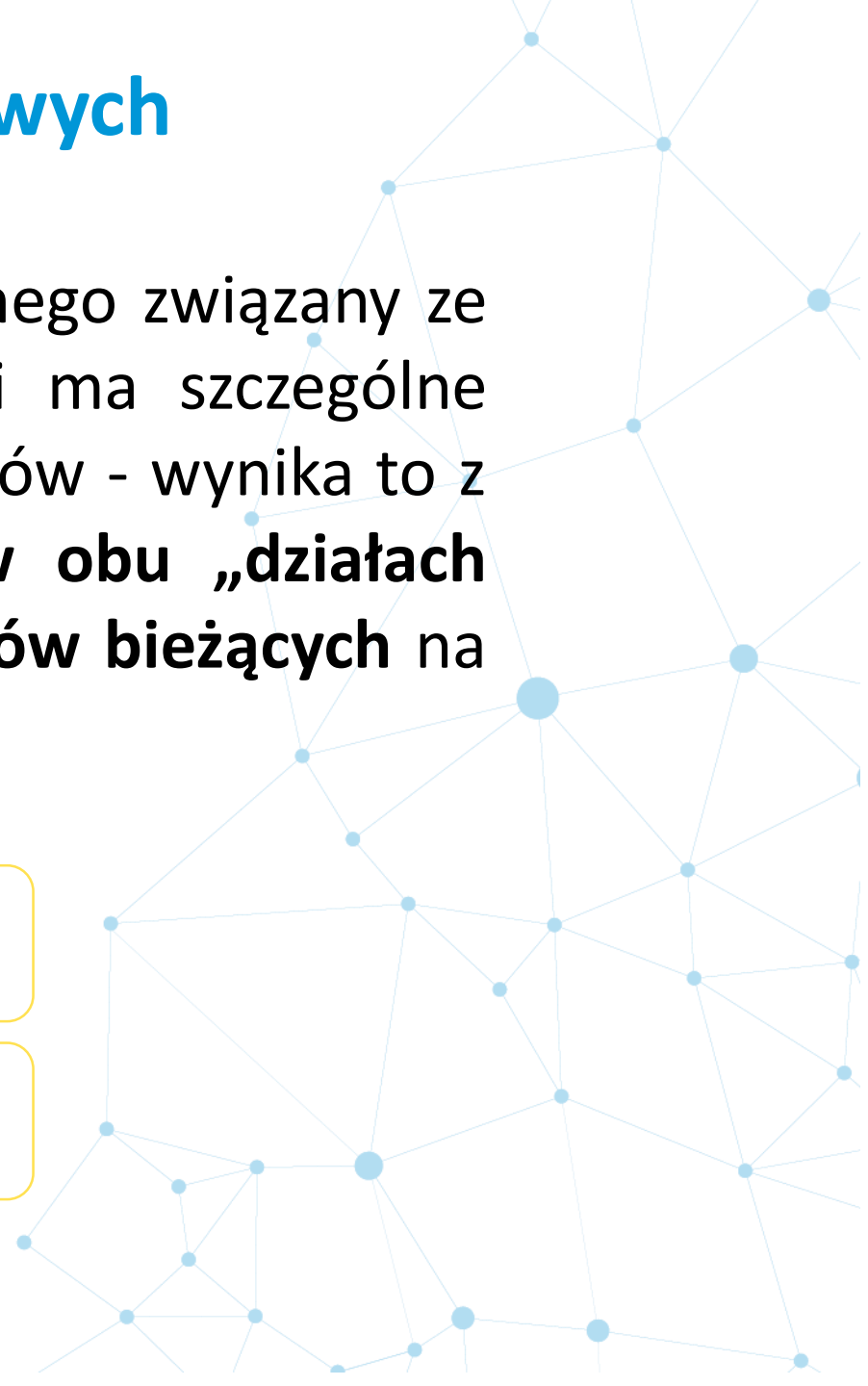
Obszar finansów jednostek samorządu terytorialnego związany ze świadczonymi przez nie usługami edukacyjnymi ma szczególne znaczenie dla całości systemu finansów samorządów - wynika to z tego, że **łącznie kwota wydatków bieżących w obu „działach edukacyjnych” stanowi największą część wydatków bieżących na wszystkie usługi samorządowe.**

Dział 801

- oświata i wychowanie

Dział 854

- edukacyjna opieka wychowawcza

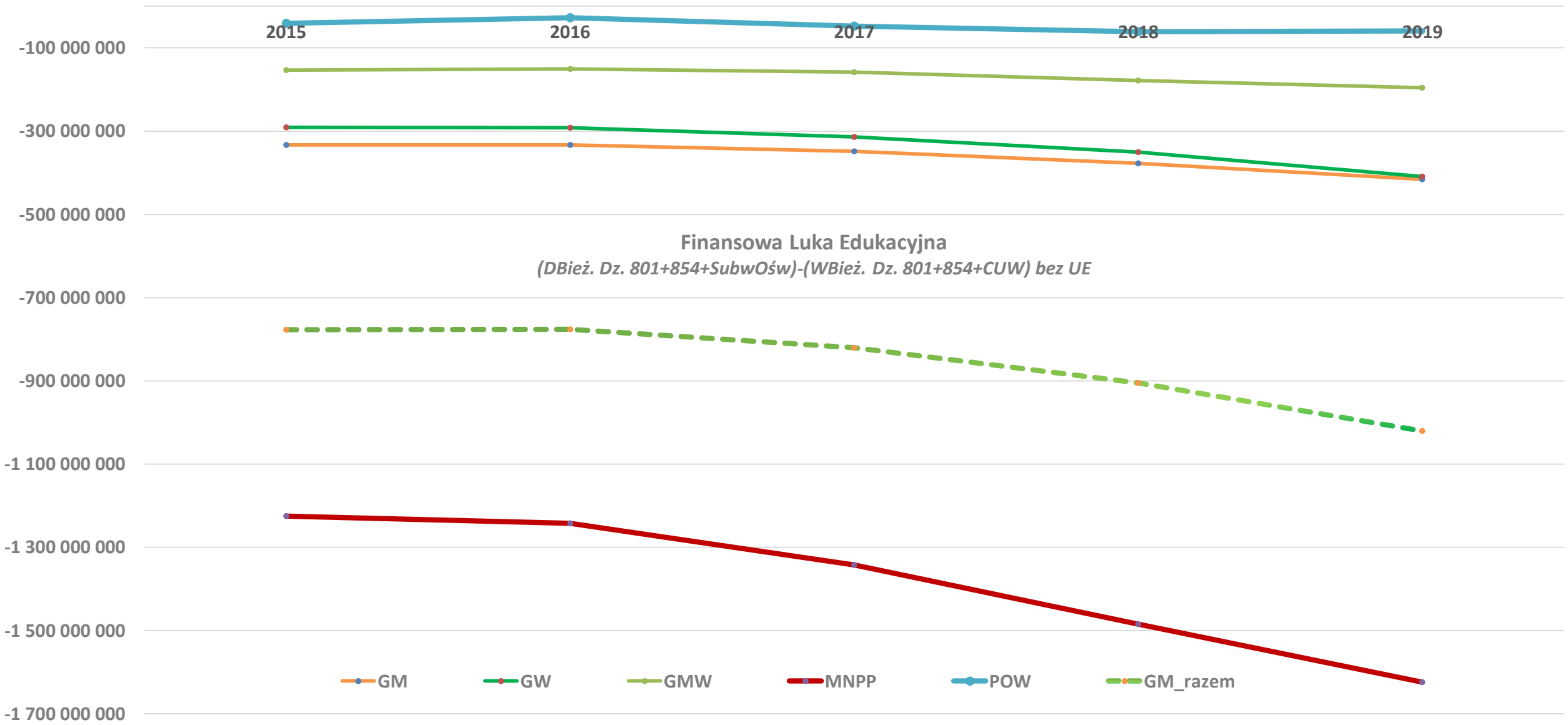
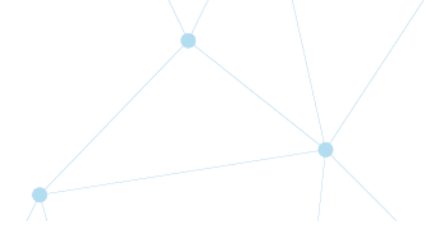
Wskaźnik - luka finansowa w oświacie (1)

- różnica między otrzymywaną przez samorządy **subwencją oświatową** powiększoną o dochody bieżące a **wydatkami bieżącymi** na ten cel, tj.:
- różnica między dochodami bieżącymi w działach 801 + 854, bez uwzględnienia dochodów na projekty dofinansowywane z UE, powiększonymi o subwencję oświatową a wydatkami bieżącymi w tych działach, bez uwzględnienia wydatków na projekty dofinansowywane z UE, powiększonymi o wydatki na CUW;

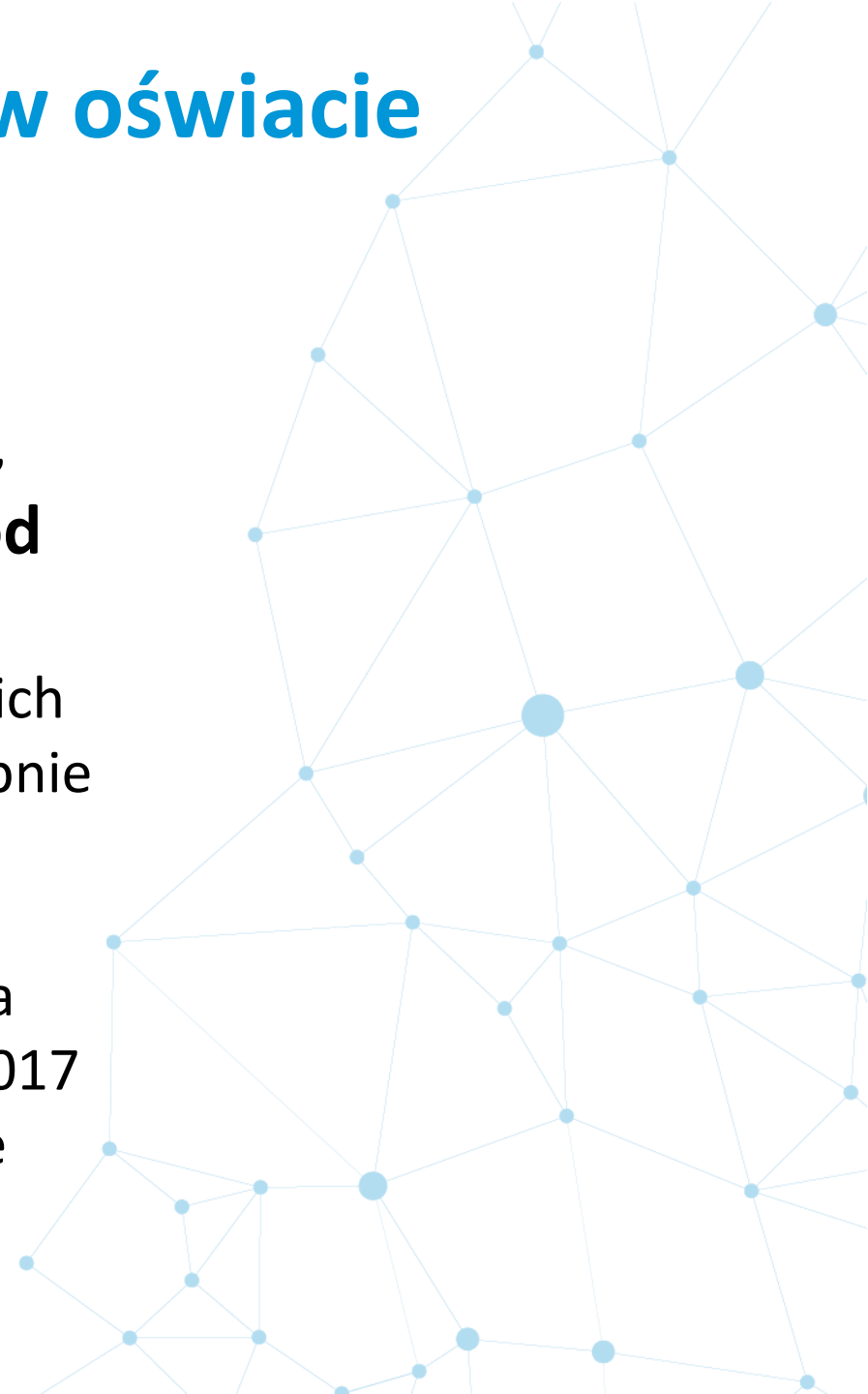
Luka finansowa w oświacie

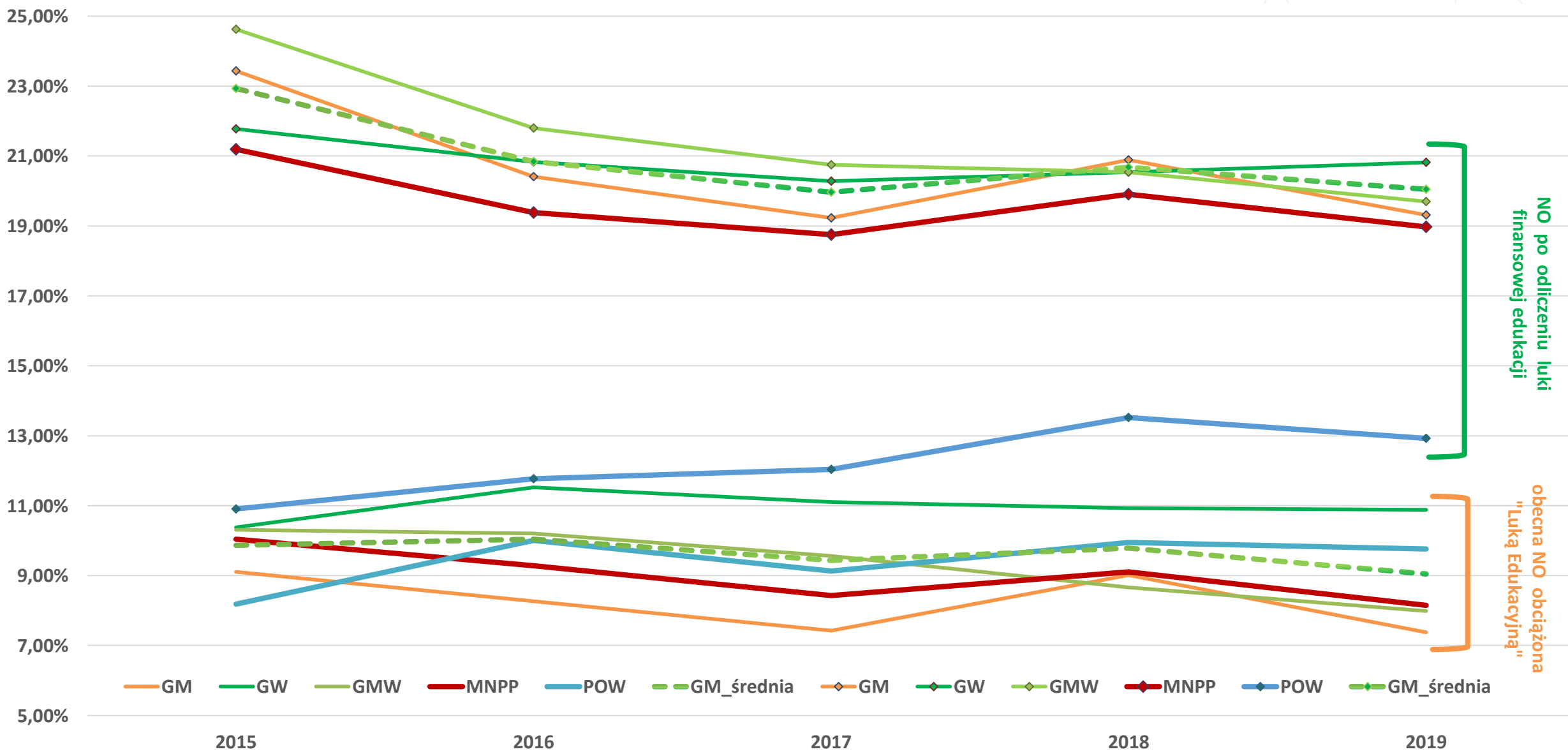
Komentarz do luki finansowej w oświacie

- coraz **szybszy wzrost luki finansowej** w oświacie, związany ze zmianami w jej systemie, zaczął się **od roku 2017** i trwa do tej pory:
 - w 2019 r. w stosunku do 2017 r. w przypadku wszystkich typów gmin luka wyniosła: 820 mln (2017 r.), a następnie 1 miliard 20 milionów (2019 r.), co daje wzrost luki edukacyjnej o 200 mln w ciągu 2 lat;
 - w 2019 r. w stosunku do 2017 r. w przypadku miast na prawach powiatu luka wyniosła: 1 miliard 342 mln (2017 r.), a następnie 1 miliard 624 miliony (2019 r.), co daje wzrost luki edukacyjnej o 282 mln w ciągu 2 lat;

Wysokość relacji potencjalnej nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących bez odliczenia i po odliczeniu obciążenia jej luką edukacyjną

Komentarz do wysokości relacji potencjalnej nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących bez odliczenia i po odliczeniu obciążenia jej luką edukacyjną

- wykres ten pokazuje obrazowo, jak negatywny wpływ na stan finansów jest ma **niewystarczające finansowanie zadań edukacyjnych** z poziomu subwencji oświatowej. Początkowo kwota subwencji na zadania oświatowe prawie pokrywała wydatki bieżące na płace w oświacie, czyli główną część wydatków w tym sektorze - obecnie subwencja oświatowa w Polsce pokrywa 85% wydatków płacowych w oświacie, a reszta tych wydatków, ponoszona z budżetów jest, ponad **dwukrotnie mniejsza krytycznie ważną dla możliwości rozwojowych kwotę nadwyżki operacyjnej**;
- łączna kwota luki finansowej dla wszystkich śląskich jest **przekracza 2,6 mld zł w roku 2019** i jest większa niż sumaryczna nadwyżka operacyjna dla tych jednostek w tym roku (ryzyko utraty płynności) – można powiedzieć kolokwialnie, że luka oświatowa zjada nadwyżkę;

Wskaźnik - luka finansowa w oświacie (2)

w konsekwencji, gdy **kwota „pierwotnej nadwyżki operacyjnej”**
(bez odliczenia luki finansowej na zadania oświatowe)
w poszczególnych jst jest **niska**

rosnąca kwota luki finansowej może
doprowadzić do **utruty płynności** tych jst

ten **efekt** może być znacznie **przyspieszony**
przez przewidywane w tym roku zmniejszenie dochodów bieżących,
wynikające ze zmian w systemie PIT oraz ze skutków epidemii

Straty w dochodach, wyższe wydatki CZĘSTOCHOWY - dane za 2019 r. i 2020 r.

20 mln zł - skutki nowych ulg podatkowych (obniżenie skali w podatku dochodowym od osób fizycznych, zwolnienie z podatku osób poniżej 26. roku życia) – strata w dochodach miasta w 2019 r.

96 mln zł - niezbędna dopłata z budżetu miasta do subwencionowanych zadań oświatowych w 2019 r.

11,9 mln zł - częściowe pokrycie ujemnego wyniku finansowego Miejskiego Szpitala (w 2019 r. – 4,7 mln, w 2020 r. – do tej pory już 7,2 mln zł).

6 mln zł – dopłata miasta do realizacji rządowych zadań zleconych w 2019 r.

> 13,9 mln - różnica in minus w dochodach z tytułu udziału w podatku PIT między kwietniem 2020 a kwietniem 2019.

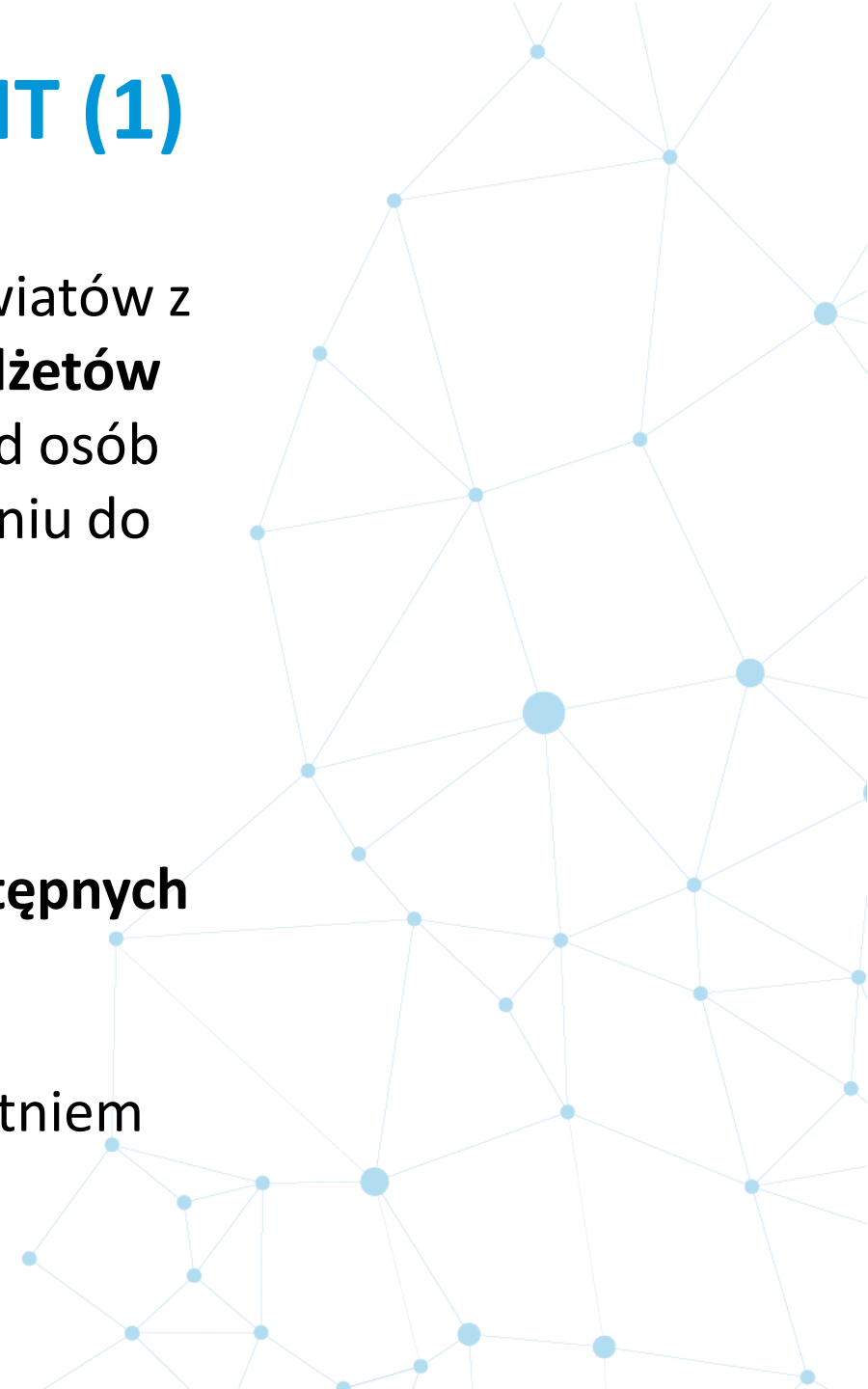

**ograniczanie
wydatków bieżących
prawie w każdej dziedzinie**

Dane dotyczące ubytków z PIT (1)

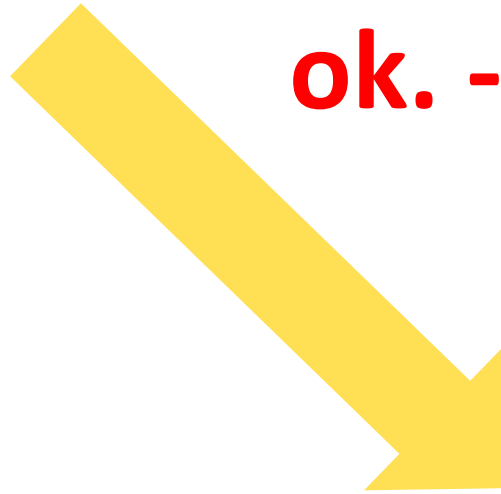
- Śląski Związek Gmin i Powiatów zebrał dane z gmin i powiatów z województwa śląskiego, które dotyczą **wpływów do budżetów** samorządów z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (**PIT**) **za miesiąc kwiecień 2020 r.** (w porównaniu do analogicznego wpływu za kwiecień 2019 r.);
- dane dotycząc 184 jst;
- w skali **większości ankietowych jednostek** w świetle **wstępnych danych** spadek wpływów z PIT jest bardzo znaczący;
- **średnia różnica** w dochodach z tego tytułu, między kwietniem 2020 a kwietniem 2019, wyniosła około **40%** zarówno w przypadku gmin, jak i powiatów;

Dochody z tytułu udziału w podatku PIT - kwiecień 2020 a kwiecień 2019 gminy z woj. śląskiego

Kwiecień 2019
624 mln PLN

ok. - 40%

Kwiecień 2020
370 mln PLN

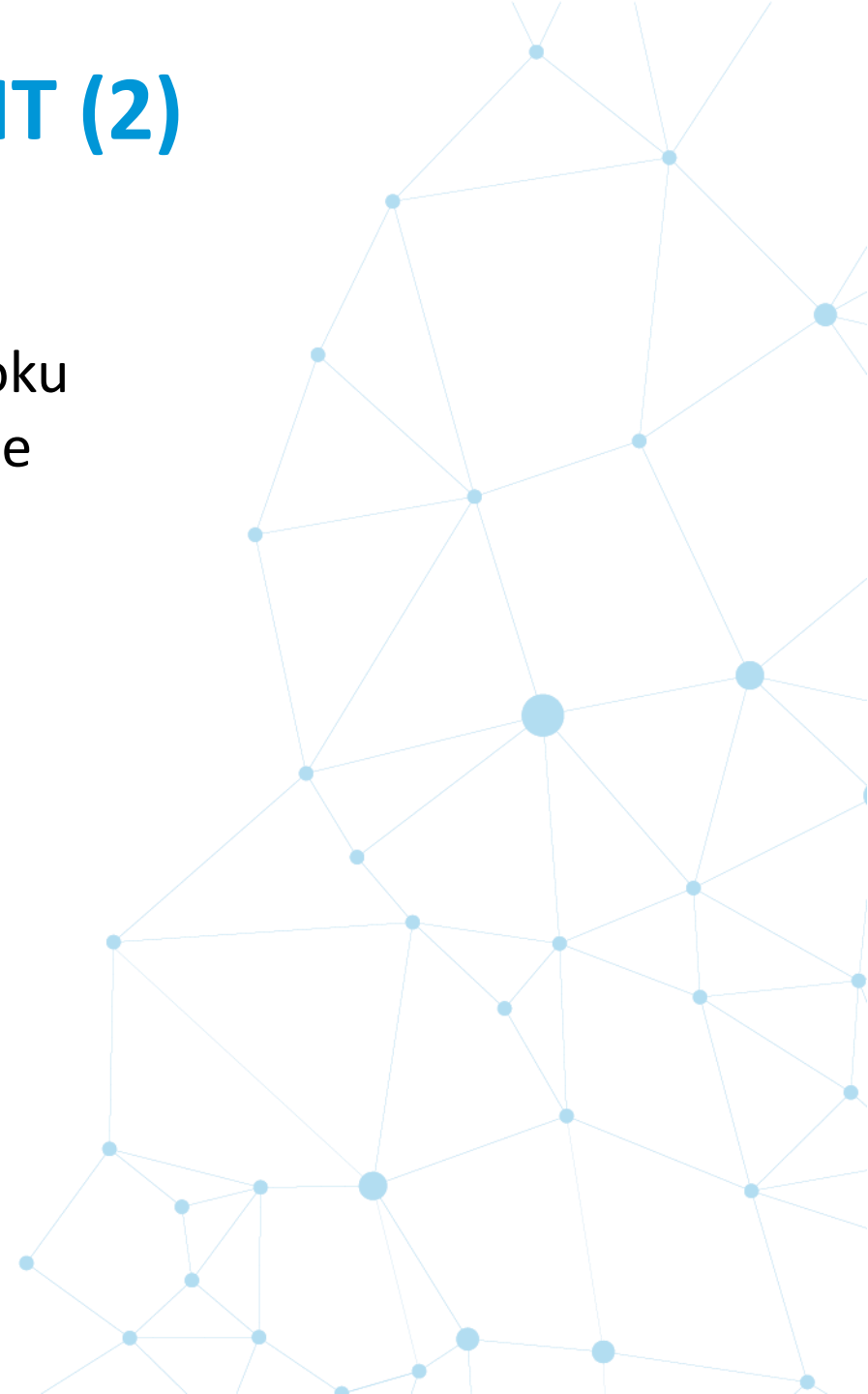
Dane dotyczące ubytków z PIT (2)

bazując na **pierwotnych danych** - prognozowanych w ub. roku przez Ministerstwo Finansów, m.in. wpływach m.in. z PIT, ale też CIT oraz podatków i opłat lokalnych – zostały **skonstruowane samorządowe budżety** na ten rok

wobec zmniejszonych dochodów jedynym rozwiązaniem będzie:

- ➔ **zwiększanie zadłużenia na planowane inwestycje**
- i/lub
- ➔ **radykałne ograniczanie wydatków bieżących**

Aktualna sytuacja finansowa BIERUNIA - dane za 2019 r. i 2020 r.

2,5 mln zł - ulgi podatkowe (w podatku dochodowym od osób fizycznych, zwolnienie z podatku osoby poniżej 26. roku życia) w 2020 r.

10 mln zł - subwencjonowanie zadań oświatowych w 2019 r.

> 1,2 mln zł - różnica w dochodach z tytułu udziału w podatku PIT między kwietniem 2020 a kwietniem 2019

82 tys. zł - obniżka subwencji oświatowej na 2020 r., przy planowanych przez Ministerstwo Edukacji podwyżkach dla nauczycieli o 6% we wrześniu w 2020

Ryzyko **niezrealizowania** zaplanowanych już **zadań** na lata kolejne

Ryzyko **braku środków** na wkłady własne i wydatki niekwalifikowane

Podsumowanie wstępnej sytuacji finansów samorządów lokalnych w woj. śląskim

w świetle dotychczasowych danych

- spadek „samodzielności finansowej” jst (udział dochodów własnych w dochodach ogółem), zwłaszcza w 2019 roku;
- zmniejszanie wartości wskaźnika nadwyżki operacyjnej (w stosunku do dochodów bieżących w czasie) - ograniczony potencjał inwestycyjny samorządów;
- dramatyczny i coraz szybszy wzrost luki finansowej w oświacie, związany ze zmianami w jej systemie (zaczął się od roku 2017 i trwa do tej pory);
- 40% spadek wpływów z PIT zarówno w przypadku gmin, jak i powiatów;

Propozycje samorządów w zakresie poprawy sytuacji finansowej (1)

na podstawie propozycji Związku Miast Polskich

- **wzrost subwencji ogólnej** w celu zrekompensowania spadków dochodów związanych z pandemią;
- **zawieszenie wpłat „janosikowego”** do końca roku 2021;
- **czasowe zawieszenie funkcjonowania reguł wydatkowych z art. 242 i 243 uofp** (do roku 2023 r.);

Propozycje samorządów w zakresie poprawy sytuacji finansowej (2)

na podstawie propozycji Związku Miast Polskich

- czasowe **zwolnienie** samorządów lokalnych z **opłacenia należności z tytułu składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe** oraz wypadkowe, dobrowolne ubezpieczenie chorobowe, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy;

Propozycje samorządów w zakresie poprawy sytuacji finansowej (3)

- **zmodyfikowanie systemu finansowania zadań oświatowych**, tak aby kwota luki finansowej w oświacie powróciła do poziomu trendów z lat 2010-2016 (wówczas wzrosłyby odpowiednio poziomy nadwyżki operacyjnej w poszczególnych jst);

Kontakt do biura ŚZGiP:

Dominika Tkocz

Koordynator działań w sferze PR i szkoleń

tel. kom.: 510 201 158

e-mail: dtkocz@silesia.org.pl

